

11. Михайлик М. Виступ Першої Української Військової Школи / М. Михайлик // Літопис Червоної Калини. – 1932. – № 3. – С. 18-22.
12. Петлюра С. Патріотизм / С. Петлюра // Розбудова держави. – 1997. – № 7/8 – 126 с.
13. Петлюра С. Статті, листи, документи. – Т. 1. – Нью-Йорк, 1956. – 480 с.
14. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України у м. Києві – Ф. 1075. – Оп.1. – Спр.176. – Арк.12.
15. ЦДАВО України – Ф.1075. – Оп.2. – Спр.54. – Арк. 37-40.
16. ЦДАВО України. – Ф.1078 – Оп.2. – Спр.155 – Арк. 102.
17. ЦДАВО України. – Ф.1078 – Оп.2 – Спр.155 – Арк. 182.
18. ЦДАВО України. – Ф.1078 – Оп.2. – Спр.7 – Арк. 180.

ГЕРАСИМЕНКО М. В. Национально-патриотическая деятельность Симона Петлюры в годы Украинской революции 1917–1921 гг.

В статье рассматривается национально-патриотическая деятельность Симона Петлюры в годы Украинской революции 1917–1921 гг., концептуальные идеи и организация национального вооруженного формирования на началах глубокого украинского патриотизма и верности национальному делу.

Ключевые слова: национально-патриотическая деятельность, Украинская революция, Симон Петлюра, вооруженные формирования, национальное самосознание, верность украинскому народу, единство военной подготовки и воспитание.

GERASIMENKO M. V. National-patriotic activities of Simon Petlyura during the Ukrainian revolution of 1917–1921.

The article deals with national-patriotic activities of Simon Petlyura during the Ukrainian revolution 1917–1921 gg., Conceptual ideas and organization of the national armed group on the basis of deep patriotism and loyalty to the Ukrainian national cause.

Key of words: national-patriotic activities, the Ukrainian revolution, Simon Petlyura, armed forces, national identity, loyalty to the Ukrainian people, the unity of military training and education.

**Корнієнко А. Ю.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка**

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ РЕГІОН У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ В РОКИ “ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ”

Розкол Європи в роки “холодної війни” на два суспільно-політичні і військові блоки зумовили подвійні стандарти в європейській політиці США – один до країн Західної Європи, другий до країн Східної Європи. Автор прослідкував еволюцію східноєвропейської політики США від закінчення Другої світової війни до адміністрації Р. Рейгана.

Ключові слова: регіон Східна Європа, міжнародні відносини, “холодна війна”.

Розкол Європи в роки “холодної війни” на два суспільно-політичні і військові блоки зумовили подвійні стандарти в європейській політиці США – один до країн Західної Європи, другий до країн Східної Європи.

В ході Ялтинської конференції (4-11 лютого 1945 р.) було погоджено, що Східна Європа залишається в радянській сфері впливу, а Західна

Європа – в американсько-англійській. Проте американська сторона представила на конференції документ під назвою “Декларація про звільнення Європи”, який було прийнято всіма учасниками конференції. У Декларації проголошувалися демократичні принципи, також голови союзних урядів брали на себе зобов’язання спільно координувати дії з вирішення політичних та економічних проблем звільнених європейських країн. Союзники повинні були створити умови для встановлення демократичних форм правління через вільні вибори у всіх європейських країнах.

Президент Ф. Рузвельт спробував залучити східноєвропейські держави до створення демократичних режимів. Разом з тим, Сполучені Штати планували відновити через демократизацію східноєвропейських країн так званий “санітарний кордон”, який призначався для запобігання впливу СРСР на європейський континент. У перспективі Сполучені Штати розраховували отримати в Східній Європі стратегічну перевагу перед Радянським Союзом шляхом поступового залучення країн регіону до американської сфери впливу, як політичної так і економічної та військово-стратегічної.

У кінці 40-х років ХХ ст. в Конгресі США неодноразово лунали заяви про те, що “захист та безпека східноєвропейських країн” – це в той самий час захист і безпека США. Так, у матеріалі, присвяченому аналізу взаємовідносин СРСР та країн Східної Європи прямо підкреслювалось: “З геостратегічної, економічної, військової та політичної точки зору Східна Європа має величезне значення для всього світу. Це надзвичайно важливий район для безпеки і свободи Західної Європи і відповідно для безпеки США” [7, р. 508].

Місце та роль східноєвропейського регіону в зовнішньополітичній стратегії США після Другої світової війни була чітко визначена в “доктрині Трумена”. Так, 12 березня 1947 року в щорічному президентському посланні конгресу, президент Трумен проголосив зовнішню стратегію держави на “стримування комунізму”, об’єднання всіх демократичних сил під керівництвом Сполучених Штатів у боротьбі з поширенням комунізму. Американський президент обґрунтував законність втручання США у справи інших країн, в першу чергу, країн Східної Європи тим, що в них тоталітарний режим, нав’язаний прямою або непрямою агресією, підривав основи міжнародного миру, а в результаті й безпеку США [14]. У ході виступу Голова Білого Дому заявив, що в Польщі порушено Ялтинські домовленості, нав’язується тоталітарний режим населенню країни, а образ життя, як і в інших країнах Східної Європи, базується на волі меншості, на терорі та пригніченні, контролюються ЗМІ, сфальсифіковано вибори [14]. У ролі одного з головних завдань східноєвропейської політики США американський президент назвав підтримку народів Східної Європи у

боротьбі проти їх урядів.

Проте, українські дослідники вважають, що на рівні з політичним фактором, вагоме значення мав й економічний чинник для “доктрини Трумена”. Перш за все, на думку вчених, президент США Трумен і його адміністрація були переконані в тому, що економічне відтворення Європи було ключовим фактором задоволення довгострокових стратегічних інтересів Сполучених Штатів. “Динамічна економіка Сполучених Штатів вимагала розширення експорту та інвестування за кордоном, що, у свою чергу, було неможливим без відбудови європейських країн та їх інтеграції у систему світової торгівлі. Американські лідери прагнули відкритої міжнародної економіки, що базувалась би на засадах ліберального капіталізму. Водночас вони ототожнювали ці принципи з демократичними формами правління, а авторитарну економічну політику асоціювали з тоталітарним радянським режимом та були переконані, що тільки країни з однотипною економічною системою можуть бути політичними партнерами” [1, с. 42], – стверджують українські дослідники.

Прагнучи включити держави Східної Європи в сферу свого економічного впливу, Сполучені Штати запропонували широкомасштабну програму допомоги з відновлення Європи, заявивши, що американську економічну допомогу може отримати будь-яка держава, що постраждала в ході Другої світової війни. Проте відмова всіх без виключення східноєвропейських країн від економічних пропозицій США, дала змогу Білому дому зробити висновок про те, що в країнах Східної Європи встановлено прорадянські режими.

Виходячи з стратегічного значення східноєвропейських держав, держдепартаментом США в 1949 році були розроблені принципи східноєвропейської політики та викладені в директиві Ради національної безпеки 58/2 (далі – РНБ). У документі в ролі головної мети політики Сполучених Штатів щодо Східної Європи було зазначено ведення боротьби з однопартійними тоталітарними режимами [12]. При цьому розглядалось два способи досягнення поставленої мети: військовим шляхом або за допомогою засобів близьких до війни. У Директиві декларувалось, що держави, які оберуть демократичний шлях розвитку відіграватимуть важливу роль у вільній та інтегрованій Європі. Кінцевою метою проголошувалось створення в східноєвропейських державах урядів, лояльних до США, але в якості короткострокового завдання це не ставилось. У документі, зокрема, пояснювалось, що у разі повалення тоталітарних режимів у країнах Східної Європи за допомогою військового втручання західних держав, це викличе сильну радянську реакцію, можливо у формі війни. У кращому випадку, ми опинимось глибоко втягнутими у східноєвропейські справи та візьмемо на себе на невизначений термін

ношу політичної, економічної та військової відповідальності за виживання режимів, що за нашою допомогою прийдуть до влади [12].

В аналізованій Директиві вперше висунуто принцип диференційованого підходу до східноєвропейських країн. Зокрема, з цього приводу в документі відзначалося таке: “Відносно сателітів неможливо проводити єдиний курс ... Наша політика, як відносно методів, так і щодо часу її проведення повинна диференціюватись від країни до країни. Це тактична проблема, яка повинна гнучко розроблятися оперативними підрозділами в уряді” [12, р. 11].

Загальні положення Директиви доповнювались та конкретизувались в заявах окремо по кожній країні. При цьому стратегічною метою США відносно всіх держав Східної Європи було визначено запобігання та перешкоджання “комуністичному впливу” на останніх, а в ролі тактичної цілі – тиск на національні економіки східноєвропейських держав. Головним інструментом для реалізації тактичної мети, на думку експертів держдепартаменту, повинні були стати експортні обмеження в торгівлі зі східноєвропейськими державами, а найбільш оптимальним варіантом вважалась торгівельно-економічна блокада, в якій повинні приймати участь всі західноєвропейські держави. Урядовцями держдепартаменту США була також висунута та активно використовувалась концепція “подвійної дипломатії”, відповідно до якої декларувалась чітка різниця між народом та “комуністичним урядом” кожної зі східноєвропейських країн.

Американський президент Д. Ейзенхауер оцінив “доктрину Трумена”, як таку, що може призвести до війни, і спільно з держсекретарем Дж. Далласом запропонував нову концепцію звільнення східноєвропейських країн, відповідно до якої зовнішньополітичним завданням США було звільнення зневолених Радянським Союзом народів, не переступаючи порогу війни [16]. Інструменти реалізації зовнішньополітичного курсу Ейзенхауера залишились такі, як і за президентства Трумена: всебічна підтримка східноєвропейських народів у боротьбі зі своїми урядами [16].

Президент Дж. Кеннеді, охарактеризував “доктрину Ейзенхауера”, як невдалу та помилкову, у своїй зовнішньополітичній програмі, яка отримала назву “програма нових рубежів”, заявив, що відносно Східної Європи буде діяти більш гнучко та реалістично, ніж його попередник, та спробує не втратити можливості перехопити ініціативу у СРСР, щойно в східноєвропейських країнах будуть сприятливі умови для цього [6]. Отже, зовнішньополітична доктрина Кеннеді, яка в науковій думці отримала назву “мирного втягування”, ставила на меті всіляко сприяти та підтримувати демократичні зрушення в державах Східної Європи, для реалізації поставленої мети планувалось розвивати та зміцнювати економічні зв'язки західних та східноєвропейських держав.

Висунуті в період президентства Дж. Кеннеді основні принципи та положення доктрини “мирного втягування” у Східній Європі, мали суцільно теоретичний характер та не знайшли практичного втілення у зовнішній політиці США. Проте запропонований підхід Дж. Кеннеді став основою політики “наведення мостів” у Східній Європі в період адміністрації Л. Джонсона. Так, 36-ий президент Сполучених Штатів закликав до “наведення мостів” та розпочав так звану політику “поступової вестернізації” Східної Європи. До того ж Л. Джонсон проводив її у напрямку власної стратегії “мирного втягування”, зміст якої полягав у запобіганні розширенню сфери впливу комунізму, зниження небезпеки виникнення нової війни, заохоченні східноєвропейських держав до незалежності, підтримка мирної співпраці в економічній та політичній сферах, схвалення демократизації суспільства тощо.

У добу президентства Л. Джонсона Білий дім використовував диференційований підхід відносно окремих східноєвропейських держав. Так, в американській адміністрації Польщу та Угорщину розглядали, як держави з позитивним економічним розвитком та сильними національними традиціями, що вважались сприятливим базисом для просування демократичних цінностей США. Румунія та Болгарія характеризувались, як держави зі слабкою економікою, які більшою мірою політично та економічно залежні від СРСР, тому просування американських цінностей в цих країнах матиме ускладнення, не виключався варіант й повного провалу американської політики на демократизацію румунського та болгарського суспільства. Окремо розглядалась Чехословаччина, яка за етнічним складом була представлена чехами та словаками. Експерти держдепартаменту США вважали, що на території Чехословаччини рано чи пізно виникне етнічний конфлікт, де Сполучені Штати повинні будуть підтримати обидві сторони у прагненні створити самостійну державу, таким чином це є шанс для США утвердитись в регіоні [9]. Фактично, адміністрація Л. Джонсона відмовилась від “силових методів” та сконцентрувалась на використанні ідеологічного впливу на країни Східної Європи.

Підхід американського політико-академічного комплексу до східноєвропейського регіону в 70-ті роки ХХ ст. розроблявся та впроваджувався в рамках післявоєнної стратегії американської зовнішньої політики, для якої характерним було перш за все обмеження впливу СРСР на країни регіону та посилення проамериканських настроїв у населення держав Східної Європи.

Республіканська адміністрація Р. Ніксона вважала, що в умовах радянсько-американського паритету на стратегічному рівні одним з важливих завдань є підтримка військово-політичного балансу у відносинах СРСР та США. Враховуючи важливість Східної Європи для інтересів

національної безпеки Радянського Союзу, адміністрація Ніксона вважала, що в цей період відкриті спроби змінити соціально-політичний статус-кво в регіоні не має перспектив, а у разі таких спроб може призвести до загострення американсько-радянських відносин та виникнення конфліктних ситуацій.

Такий підхід адміністрації Ніксона при розробці стратегічної лінії щодо країн Східної Європи базувався певною мірою на концепції, яку розробили американські політологи помірковано-консервативної школи, зокрема, такі як Г. Кіссінджер [8], Р. Бірнс [5], М. Шульман [13], Д. Біллінгтон [2], С. Браун [3] та інші, які вважали, що спроби силового втручання для радикальної зміни соціально-політичного порядку приречені на невдачу. Порушення військового та політичного балансу в східноєвропейському регіоні могло, на їх думку, привести до різкого загострення радянсько-американських відносин, росту міжнародної напруженості в Центральній Європі, що в підсумку не відповідає інтересам Сполучених Штатів.

У лютому 1970 року, виступаючи в конгресі, президент Р. Ніксон заявив, що з розвитком сучасних інформаційних та космічних технологій минув той час, коли будь-яка держава прагнула б використати Східну Європу для отримання стратегічних переваг перед Радянським Союзом. Голова Білого дому підкреслив, що Сполучені Штати розглядають східноєвропейські країни як суверенні держави, а не як частину моноліту [15]. Р. Ніксон також заявив про готовність Сполучених Штатів вступити в переговори з урядами держав регіону з метою поступової нормалізації відносин з останніми.

Підвищений інтерес США до Східної Європи в 70-ті роки ХХ ст. проявився при президенті Дж. Картері. Для зовнішньополітичного курсу Дж. Картера було характерно посилення антирадянських настроїв, жорсткість та безкомпромисність у відносинах з Радянським Союзом. В ролі “теоретичної бази” для адміністрації Картера при формуванні “східноєвропейського курсу” стали концепції аналітиків та політологів, які стояли на консервативних позиціях. Так, З. Бжезинський та Б. Ковриг в дослідженнях 70-х років, присвячених Східній Європі, пропонували американському уряду можливі варіанти розвитку держав цього регіону у найближче десятиліття та, відповідно, політичну лінію для США. Вони пропонували для реалізації варіант “мирного втягування” Східної Європи до сфери впливу США. Це положення стало ключовим в американській політології з перспективою на 80–90-ті роки ХХ ст. Дослідники переконували, що політичним та стратегічним інтересам Америки найбільше відповідала б “демократична Східна Європа, відокремлена від Радянського Союзу та “відкрита” для співпраці з інтегрованою Західною Європою” [10, 4]. Проте, розуміючи, що реалізація пропонованого сценарію

є довгостроковою, політологи на найближчий час пропонували Сполученим Штатам прагнути до такого варіанту своєї політики у Східній Європі, за якого держави цього регіону, зберігаючи політичну співпрацю з Радянським Союзом, поступово послабили б військове партнерство в рамках Варшавського Договору, а в економічній та культурній сферах все більше орієнтувалися б на Західну Європу.

Важливою особливістю концепцій, розроблених американськими політологами в кінці 70-х та початку 80-х років ХХ ст., було подальше поглиблення та ускладнення системи диференційованого підходу до східноєвропейських держав. Відмовившись від загальної розрядки у відносинах з соціалістичними державами загалом, американські політологи консервативного напрямку рекомендували уряду пропонувати замінити її так звану “диференційованою розрядкою”, в рамках якої планувалось проводити жорстку американську політику відносно Радянського Союзу – з одного боку, та політику розрядки, налагодженню економічних і політичних зв'язків з країнами Східної Європи – з другого.

Для підходу адміністрації Р. Рейгана до міжнародних справ, включаючи відносини зі східноєвропейськими країнами, властиве прагнення до досягнення успіху будь-яким чином, орієнтація на короткострокові цілі, на ті напрямки міжнародної діяльності, які є менш проблемними. Тому, в кінцевому результаті, адміністрація Рейгана плавно переходить від політичної конкуренції з СРСР до суперництва у військово-технологічній сфері. Внаслідок виникає гонка озброєнь, яка несе пряму загрозу всій світовій спільноті. Адже чинні на той час стратегічні концепції першого, “превентивного”, удару у випадку початку війни чи стратегії масової ядерної помсти щодо країни чи блоку – агресора не давали жодних гарантій на абсолютну перемогу будь-якої із ворогуючих сторін. І обумовлювалося це надзвичайним збільшенням ресурсів протиракетного захисту, виживання кожної з воюючих сторін, а головне – можливістю повного знищення країни – агресора чи країни – жертви агресії.

Керівництво Білого дому не приховували, що розробка найновіших ракетних систем, реалізація програм підготовки до “зоряних воєн” мала за мету подальше зміцнення своєї національної оборони. Але ще важливішим для них було втягнути СРСР у новий затяжний виток гонки озброєнь і цим вцент економічно виснажити СРСР, країни – учасниці ОВД, зробити непосильними їх подальші витрати на гонку озброєнь. В США у Директивах у галузі оборони на 1984–1988 роки говорилося: “Треба спрямувати військове суперництво з СРСР у нові галузі і тим самим зробити безглуздими всі попередні радянські витрати на оборону і зробити всю радянську зброю застарілою” [11, р. 167].

Отже, в результаті проведеного дослідження, можемо констатувати,

що в період 1945–1985 рр. східноєвропейська політика США пройшла кілька еволюційних стадій. Так, на першому етапі, в період 1945–1950 рр. Східній Європі відводилась роль “демократичного буферу” між країнами Заходу та Радянським Союзом. На другому етапі, в період 1950–1980 рр. східноєвропейські країни розглядались в Білому домі як стратегічно важлива зона в ідеологічному протистоянні та політичній боротьбі з Радянським Союзом. На третьому етапі (1980–1989 рр.) східноєвропейський регіон позиціонував у зовнішньополітичній стратегії США як важливий геополітичний об’єкт у боротьбі за світове лідерство.

Крім того, зовнішньополітичній стратегії США в Східній Європі за весь досліджуваний період був характерний незмінний “диференційований підхід”, в рамках якого країни регіону поділялись на дві групи: більш перспективні та менш перспективні до встановлення демократичних режимів. Відповідно, до першої групи належали Польща, Угорщина та Чехословаччина, в цих країнах були потужні дисидентські рухи, населення держав виступало проти комуністичного уряду та прагнуло демократичних змін. До другої групи відносились Румунія та Болгарія, вважалось, що ці країни найбільш залежні економічно та політично від Радянського Союзу, тому перспектива заохочення останніх до американських цінностей є довгостроковою перспективою.

У 80-ті роки ХХ ст. відбулась зміна у тактичному підході американської адміністрації щодо східноєвропейської політики. Регіон Східної Європи, як і раніше, мав стратегічно важливе значення для США. Проте у боротьбі за досягнення стратегічних переваг перед Радянським Союзом у цьому регіоні адміністрація Рейгана значно розширила механізм дії. До підтримки дисидентських та опозиційних рухів у східноєвропейських країнах додалися засоби “психологічної війни”: активна антирадянська пропаганда, розвінчання певних дій радянського уряду в регіоні тощо. З метою дискредитації радянського уряду серед населення східноєвропейських країн в США були створені та діяли програми, фонди та науково-дослідні інститути. Крім того, в цей період між Радянським Союзом та Сполученими Штатами мало місце науково-технічне та військове змагання, що в результаті призвело до гонки озброєнь. Накопичення потужного військового потенціалу та ядерної зброї несло загрозу не тільки протиборчим країнам, але й всій світовій спільноті.

Визнавши в 1956 році неможливість подолати розкол Європи за допомогою військової сили, офіційний Вашингтон планомірно здійснював непряму експансію в держави регіону в руслі стратегії “мирного втягування”. Але до тактики активного сприяння опозиційним силам у Східній Європі Білий дім остаточно перейшов тільки при президенті Р.Рейгані. При цьому акцентувалась увага на те, що зміна політичних режимів в державах регіону

повинна відбуватись ненасильницьким способом, без потрясінь та кровопролить. Адміністрація Рейгана прагнула до того, що процес “ерозії соціалізму” в східноєвропейських країнах відбувався, з одного боку, максимально швидко та масштабно, а з другого – не спровокував американсько-радянського військового протистояння.

Використана література:

1. Кістерський Л. Л., Бурляй А. Б., Лунова Т. В. План Маршалла для України // Стратегічна панорама. – 2000. – № 3-4.
2. Billington J. Force and counterforce in the Eastern Europe // Foreign Affairs. – October, 1968.
3. Brown S. Faces of power: constancy and change in US foreign policy. – N.Y., 1969.
4. Brzezinski Z. The notes on relations between East and West / Survey. – Vol. 22, N. 100, 1976.
5. Byrnes R. United States and East Europe // Current history. – March, 1976.
6. Byrnes R. US policy toward Eastern Europe before and after Helsinki // Current history. – March, 1976.
7. East European Economies Post-Helsinki. A compendium of papers submitted to the Joint Economic Committee. – W., 1977.
8. Kissinger H. American foreign policy: three essays. – N.Y., 1969.
9. Korbonski A. The United States and Eastern Europe // Current history. – May, 1973.
10. Kovrig B. The United States: “peaceful engagement” revisited . – In: The international politics of Eastern Europe. – N.Y., 1976.
11. NATO. Texts of Final Communiqués (volume III); 1981-1985; issued by Ministerial Sessions of the North Atlantic Council, the Defense Planning Committee and the Nuclear Planning Group. – Brussels, 1998.
12. Public papers of the President of the US Harry S. Truman. – W., US GPO, 1963.
13. Shulman M. Future directions of the United States policy toward Soviet Union and Eastern Europe // American Foreign Policy. – N.Y., 1971.
14. The European recovery program. Basic documents and background information prepared by staffs of Senate Foreign Relation Committee and House Foreign Affairs Committee. – 1947, November. – W., 1947.
15. United States foreign policy: perspectives and proposals for the 1970s / Ed. by P. Seabury, A. Wildavskiy. – N.Y., 1969.
16. US foreign policy. USSR and Eastern Europe: a study prepared at the request of the Committee of foreign relations, US Senate, by Columbia-Harvard research group. February 14. – N. Y., 1960.

КОРНИЕНКО А. Ю. Восточноевропейский регион во внешней политике Соединенных Штатов Америки в годы “холодной войны”.

Раскол Европы в годы “холодной войны” на два общественно-политических и военных блоков обусловили двойные стандарты в европейской политике США – один к странам Западной Европы, другой к странам Восточной Европы. Автор проследил эволюцию восточноевропейской политики США после Второй мировой войны до администрации Р. Рейгана.

Ключевые слова: регион Восточная Европа, международные отношения, “холодная война”.

KORNIENKO A. Eastern European region in foreign policy of the United States of America during “Cold War”.

The division of Europe during “Cold War” to two of social and political and military blocs caused dual standards in the European policy of the USA one to the countries of Western Europe, another to the countries of East Europe. The author traced the evolution of the Eastern European policy of the USA after World War II to Reagan Administration.

Keywords: region East Europe, international relations, “Cold War”.

Халецька Л. П.
Національний авіаційний університет

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОВІТРОПЛАВАННЯ: ОЛЕКСАНДР ДАНИЛОВИЧ КАРПЕКА (1894–1918)

У статті висвітлено життєвий та творчий шлях молодого талановитого авіаконструктора ери становлення вітчизняного повітроплавання О. Д. Карпеки.

Ключові слова: повітроплавання, авіаконструювання, біплан, “Карпека-1”, “Карпека-1 біс”, “Карпека-2”, “Карпека-3”, Перша світова війна, Горлицький прорив, військово-повітряний флот, авіаційна рота, авіаційний загон.

Авіаційна та авіакосмічна галузі визначають обличчя сучасної України не тільки всередині країни, але й у світі. З цими високотехнологічними галузями пов'язане майбутнє України, вони є одними з пріоритетних у міжнародних проектах нашої держави, зокрема європейських, тому безперечний інтерес становить історія зародження авіаційної галузі в Україні.

Метою статті є висвітлення короткого, але яскравого життєвого і творчого шляху талановитого авіаконструктора і льотчика ери становлення українського повітроплавання початку ХХ ст. – “ери романтики та героїзму” – О. Д. Карпеки.

У статті використані дослідження В. С. Савіна [11], В. Сандула [12], А. М. Троценка [13], доповнені та розширені автором за рахунок використання матеріалів, які зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

“Перерваний політ” – так можна охарактеризувати коротке, але яскраве, сповнене романтикою і героїзмом, життя молодого авіаконструктора та військового льотчика Олександра Даниловича Карпеки.

Олександр Карпека народився 14 березня 1894 р. Це засвідчує запис у метричній книзі з архіву Чернігівської духовної консисторії Покровської церкви с. Янівки Глухівського повіту [5, арк. 4]. Його батьки: дворянин с. Лаври Данило Олександрович Карпека та його дружина Євгенія Лукіна. Дворянство Д. О. Карпека отримав у 1869 р. [5, арк. 3]. Імовірно, рід Карпек походив від глухівського отамана Семена [12]. Батько Олександра Карпеки мав великий земельний наділ, був почесним попечителем Чернігівської чоловічої гімназії [5, арк. 3]. Окрім Сашка, у родині Карпек було ще троє дітей: Ольга, Микола і Ганна.